

מתני' וכו' אימתי מביא חגיגה עמו. משמעות הלשון דחגיגת י"ד לא היתה באה אלא עם הפסח ואפילו לשיטת בן תימא דחגיגת י"ד היא חובה מדאורייתא. מכל מקום אינה חובה אלא אם כן מביא פסח אמנם אם משום מה לא הביאו פסח אין דין להביא חגיגה דיסוד הקרבן חגיגה הוא קרבן הבא עם פסח ואינו קרבן הבא בפנ"ע.

רש"י ד"ה במועט וכו' ואוכלין החגיגה תחילה כדי שיהא הפסח גמר שביעתן ותיחשב להן אכילה. עכ"ל. וצ"ב מהיכי תיתי דגמר שביעתן היא המחשבת את האכילה. וכן יש לעיין, האם סברא זו היא דאורייתא או דרבנן. ועיין בזה במה שפי' בדברי רש"י בגמ'.

גמ' ש"מ חגיגת י"ד לאו דאורייתא. בתוד"ה לאו מבואר דהוי דרבנן דזהו קרבן שלמים דמדרבנן קבעו לו שם ליקרב כחגיגה אבל חגיגת י"ד אינו שם דאורייתא אלא שם דרבנן. ומדאורייתא הרי הוא מקריב שלמים רגילים כדי ליאכל על השובע ולקרבן כזה קבעו רבנן שם חגיגת י"ד. אמנם ברמב"ם פ"י מק"פ הי"ב והי"ג משמע דהוי דאורייתא, דיש כזה חלות שם של קרבן חגיגת י"ד דאורייתא. אלא דהוי רשות ולא חובה. ויל"ע דאם הוי רשות ולא חובה מה הנפק"מ דיש בכזה קרבן משלמים רגילים.

מיהו מ"ט אתיא כדי שיהא הפסח נאכל על השובע. והנה בדין זה דהפסח יהא נאכל על השובע. יל"ע מנלן. ועיין בתוד"ה לאו דכתבו בשם הירושלמי, דהוא מדרבנן משום דיש חשש שיבוא לשבור עצם. אמנם רש"י כתב דהוא בשביל שיהו נהנין באכילתו ותחשב להן. וכן ציינו לעיל את דברי הרש"י במשנה. ויל"ע דלפי"ז באופן שהיה מנויים מועטים דאז לא הביא חגיגה. מתי נתקיימה המצווה של האכילה האם נתקיימה באמת רק בכזיתים אחרונים דרק אז הוא נהנה באכילתו. אבל בכזיתים הראשונים באמת לא הוי מצווה גמורה משום שאינו נהנה.

והנה בדין זה שכתב רש"י דבעינן שיהא נהנה מאכילתו. עיין ברש"י להלן פו. ד"ה אין מפטירין. וברשב"ם להלן קיט: ד"ה כגון. שהדין שהפסח צריך ליאכל על השובע זהו דין כללי בכל הקדשים שנלמד מלמשה לגדולה שצריך לאכול כדרך שהמלכים אוכלים והם אוכלין על השובע. ולכאורה זה המכוון של רש"י דיהיו נהנין באכילתו ומשמע דהוי דין דאורייתא דצריך לאכול את הזבחים למשחה. ומשום כן צריך להנות ותחשב להן אין המכוון דאם לא כן זהו אכילה פסולה, אלא דאין זה אכילה של למשחה. והנה יש לעיין דאם זה משום למשחה אז מדוע בחגיגה לא נאמר דין למשחה דהרי דין למשחה הוא דין בכל הזבחים וגם את החגיגה עצמה יהא דין לאכול על השובע. וכבר עמד בזה בחידושי הגר"ח על הש"ס [סטענסיל] אות כה. וביאר דדין אכילה על השובע נאמר בכל הקרבנות רק בחלק כהנים ולא בחלק בעלים. ובפסח יש הלכה מיוחדת שצריך ליאכל על השובע וילפינן מדכתיב ואכלו את הבשר כמבואר בתורת כהנים דרשא מיוחדת על זה. ועיין רמב"ם פ"ח ה"ג. אמנם ברש"י וברשב"ם מבואר לא כן אלא דגם באכילת פסחים זה מדין אכילת שובע כמו בשאר קדשים ויל"ע דאם כן הדרא קושיא לדוכתא וגם את החגיגה צריכה ליאכל על השובע. ויל"ע בכל זה. **והנה בש"י התוס' דהטעם הוא משום שבירת עצם יל"ע** לפי בן תימא דגם בחגיגה יש איסור שבירת עצם מדוע לא חיישינן דהחגיגה עצמה תאכל על השובע. ועיין להן קכ. בתוד"ה אין מפטירין שכתבו דרק בפסח משום שהוא בן שנתו ורך חיישינן לשבירת עצם. אמנם יל"ע דהרי לכן תימא גם החגיגה צריכה להיות בת שנתה. ולכאורה הטעם הוא דכשיש לו הרבה בשר לא חיישינן לשבירת עצם כמו דלא חיישינן בפסח עצמו כשעמה מועטין. והקשה המקד"ד [בקונטרס ה' ד.]. דלפי"ז כמשביא פסח וחגיגה ביחד אין קפידא ממה יאכל קודם דהעיקר דיש לו הרבה בשר. ובלשון הגמ' כתוב דהחגיגה נאכלת תחילה. אמנם אפשר דחיישינן דאחד מהקרבנות עדיפא. וממילא אם יוכל מהמועט בראשונה אפשר שישבור בו עצם, ורק אם יש לו הרבה בשר מאותו שאוכל ראשון לא חיישינן לשבירת עצם. ויל"ע בזה. והדבר שמואל הקשה מדוע בפסח שני לא הביאו חגיגה. [כמבואר בתוספתא פ"ח ה"ג. וברמב"ם פ"י הט"ו.] הרי גם בפסח שני יש איסור שבירת עצם.

דתניא בן תימא אומר ואינה נאכלת אלא ליום ולילה. עיין בצל"ח שכתב דלאו דווקא יום ולילה אלא בלילה בלבד דומיא דפסח. והאחרונים דנו האם נאמרו בזה גם שאר הלכות הפסח דשלא בזמנו נעקר ממנו שם חגיגה ונשתנה להיות שלמים. [או דבמהות שם חגיגה אינו שם אחר משלמים ומעיקר דינו ניתן להקריבו גם בתורת נדבה ולא רק בתורת חובה.] וכן אם שוחט חגיגה לשם שלמים בזמנו יהא פסול ותלוי בשאלה הנ"ל.

איבעיא להו לכן תימא נאכלת צלי וכו' עיין בתוס' להלן קיד: ד"ה שני שכתבו בשם ר"ח דבזה"ז מניחים בקערה שני מיני בשר אחד צלי זכר לפסח ואחד מבושל זכר לחגיגה. והקשו התוס' דקי"ל כבן תימא דאין חגיגה נאכלת

אלא צלי. **ת"ש חגיגה וכו'.** עיין מאירי דמשמע מדבריו דנשחט שלא לאוכליו ושלא למנויו פוסל בזה.

ש"מ כולהו מילתא בעינן ש"מ. עיין במל"מ פ"ו מכלי המקדש. דדן האם זמן הקרבת חגיגה היא כל היום או רק בזמן הקרבת הפסח מחצות. וכמו"כ יש לעיין האם זמנו הוא לאחר תמיד של בין הערביים או דלמא דחל עליו העליה השלם. ולכאורה שאלה זו היא דווקא לרמב"ם דחגיגת י"ד דאוריתא דלתוס' דהוי רק מדרבנן. לא מובן מה השאלה. ואפשר דהשאלה היא גם להתוס' ולבן תימא. וכתב דבודאי זמנו רק מחצות ולא כל היום מזה דלא נאסרה מלאכה רק מחצות היום. ועיין בתוס' לעיל ג. וברמב"ם פ"ח מיו"ט הי"ז. אמנם טען דמדלא תניא בברייתא לעיל דחגיגה הוא גם מהדברים הקרבים לפני התמיד משמע שצריך להקדימו לתמיד. וביאר דזמנו אחר חצות משום שכתוב בו בערב. אמנם לא כתיב ביה בין הערביים כפסח. ואפילו לבן תימא מזה דיצא ליכתב בערב ש"מ דלענין זה לא הוקש דאם לא כן לא היה צריך לכתוב בו בערב. אמנם מרש"י להלן עא. ד"ה אשר תזבח דייק המל"מ דחגיגה הקריבה עם הפסח קריבה אחר התמיד. ועיי"ש שהאריך בזה. אמנם דברי המל"מ אינם מוסכמים. הצל"ח לעיל נט. הוכיח דקרב אחר התמיד דכתוב לעיל דאם חל ע"פ בע"ש התמיד קרב בשש ומחצה. ובע"כ דהחגיגה קרבה אחריו. ועיין בתורי"ד שכתב דאפילו לרבנן דבן תימא הקריבו אחר הפסח משום שכתוב בערב דומיא דפסח. ואפילו שזריקת דמה לא הוי כפסח אלא שתיים שהן ארבע מכל מקום זמנה הוא כפסח.

תוד"ה לאו. עיין מהרש"א דלולי דברי התוס' ניתן היה לומר דהוא מדאוריתא והוא רשות. אמנם בירושלמי מפורש שהוא מדרבנן. אמנם ברמב"ם פ"י מק"פ הי"ב והי"ג מבואר דהוא דאוריתא. ועיי"ש במהר"י קורקוס ובלח"מ פ"ב מחגיגה ה"י. דלמדו בדבריו דהוי מדאוריתא והוי רשות. ומש"ה אינה דוחה שבת וטומאה. ועיי"ש שדן לומר דאפילו לבן תימא הוא רשות ולא חובה. אמנם בהשגות הראב"ד שם כתב דלבן תימא הוי חובה ודלא כהלח"מ. והחזו"א [סי' קכ"ט י'] הוכיח מהא דלקמן צו: הוצרכה הגמ' לילפותא לרבות שלמים הבאים אם הפסח לסמיכה ולנסכים. משמע דהוי דאוריתא דאם זה רק מדרבנן פשיטא. **בא"ד** מבואר בתוס' דלבן תימא וכן לתנא דלקמן עא. דהחגיגה היא דאוריתא דוחה שבת. וכן מבואר כאן בתוס' בע"ב. אמנם התוס' לעיל נט: ד"ה בארבעה נקטו דאינו דוחה שבת. וכן מוכח ברש"י בע"ב, דביאר דנחלקו חכמים וכן דורתאי בחגיגת י"ד אם דוחה שבת. ולכאורה צ"ל כמבואר ברמב"ם דגם אם חגיגה היא דאוריתא מכל מקום היא רשות ולא חובה. וההקש לא דיבר על זה דהוי חובה אלא רק על צורת אופן קיום מצוות הקרבן. והצל"ח הוכיח כן משום דמדוע הגמ' לא הוכיחה דמשנתינו היא לא כבן תימא מהא דחגיגה אינה דוחה שבת סימן דלזה גם בן תימא מסכים. **ת"ש סכין שנמצאת ביד וכו'.** צ"ע דלעיל יט: איתא דלא גזרו על ספק כלים שבירושלים וכאן לא הוי יותר מספק. ועיין רמב"ם פ"ג מאבות הטומאות ה"ה שכתב שסכינים ששוחטין בהם קדשים החמירו יותר מפני חומרא דקדשים. ועיין מאירי.

רש"י ד"ה מאי. והא לא חיישינן שמא אבדה לו ימים רבים. עיין רש"ש שהקשה דבלא"ה לא חיישינן דהרי שוקי ירושלים מתכבדים בכל יום כדאיתא לעיל ז. עיי"ש מה שתי'.

תוד"ה והא. האבנ"מ סי' יא. והרש"ש מקשים דכיוון דהטומאה היא רק מדרבנן דמדאוריתא לא חיישינן אם כן מותר להטבילו אפילו ביו"ט. וכמבואר בביצה יח. לגבי ולד הטומאה. ועיין מהרש"א שהקשה דאי מיירי בשבת מדוע לא אמרינן דבהכרח הטבילהו מקודם ועיין ברש"ש מה שתירץ בזה.

והלך וישב לו בדרום. צ"ע הרי הוא מחויב לעלות לרגל. והמנח"ח מצווה ה' אות יג כתב דמכאן מקור למש"כ התוס' לעיל ג. דמי שדר בחו"ל פטור לעלות לרגל. ואי"ז פטור רק בקרבן פסח. והחזו"א סי' קכד כתב דעשו כן למיגדר מילתא להעמיד הדין על תילו.

תוד"ה מאי ואע"ג דקרא וחגותם אותו בחגיגת ט"ו כתיב סברא הוא להשוות החגיגות יחד כך פל' התוס' את סברת רש"י. והנה יל"ע דלהלן עו: מבואר דהטעם דחגיגת ט"ו אינה דוחה שבת משום דיש לה תשלומין כל שבעה. ומה שייך להקיש לחגיגת י"ד דאין לה תשלומין ויל"ע בזה.

וזבחת ושמת בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא. והנה בסוף הסוגיא איתא מ"ד דלא בעינן זביחה בשעת שמחה. וכ"פ הרמב"ם פ"ב מחגיגה הי"א והי"ב. והנה יש לעיין להאי מ"ד דבעינן זביחה בשעת שמחה האם המצווה היא לזבוח ולאכול. או דהמצווה היא רק לאכול אלא דבעינן אכילה מזבחים שנזבחו בשעת שמחה. ונפק"מ האם כל אחד צריך לזבוח שלמי שמחה או דיוצא בקרבן חבירו. ועיין בערוך לנר סוכה מח. שעמד בזה. ועיין ברמב"ם פ"א

מחגיגה ה"א. דמשמע דיש מצווה בהקרבה אמנם עיין תוס' סוכה מז. דמבואר דאם שלח שלמיו מאתמול אי"צ לזבוח וכן מבואר להלן בתוס' צה: דיכול לצאת בשלמים של חבירו. וכן מוכח לכאורה מהא דאיתא בחגיגה ח. דהכהנים יוצאים בחזה ושוק של קרבנות שהקריבו ישראל. אמנם הצ"ח בהשמטות למכלתין כתב דיש מצווה בכל אחד מימי המועד לאכול שלמי שמחה. וחזן מזה יש מצווה להקריב פעם אחת. **תוד"ה שלמים** מדברי התוס' משמע דיש שם קרבן של חגיגת ט"ו וממילא אם כבר הקדישן לשם שלמים אינו יכול לצאת בהם ידי חגיגה.. והנה בחגיגת ט"ו יל"ע האם עיקר המצווה היא האכילה או ההקרבה. והנה במה שכתבו התוס' שהקדישן ושחטן לשם חגיגה סברא הוא שישחט בשעה הראויה לחגיגה נראה דעיקר הקרבן הוא ההקרבה ולא האכילה. דאם לא כן אפשר דגם אם שחטן בעי"ט היה מספיק. אמנם עיין רמב"ם פ"ב מחגיגה ה"א. דבהקדישן לשלמים לא יצא בהקריבן מעי"ט אמנם בהקדישן לשם חגיגה יוצא אפילו שחטן מעי"ט. ועיין מנח"ח מצווה פ"ח אות ג' ובמה שהביא שם מהטו"א. ועיין עוד ברמב"ם שם ה"י דכתב, דחגיגת י"ד שהיא רשות אינו יוצא בה ידי חגיגת ט"ו ועיי"ש בהשגות הראב"ד. דבבריתא לעיל מבואר כן רק לכן תימא דחגיגת י"ד היא חובה. אבל לרבנן דהיא רשות אם כן אם התנה על חגיגת י"ד לצאת בה ידי חגיגת ט"ו יוצא. ועיי"ש בכס"מ ובלח"מ, שביארו את הרמב"ם, דסובר דאף לכן תימא הוי רשות ומכ"מ אינו יוצא בה. עיי"ש מה שדנו בזה. ועיין בצל"ח שביאר דאם חגיגת י"ד הוי חובה הוי נחשב שעה הראויה לחגיגה אבל מכיוון דהוי רשות אז הוא נחשב שעה שאינה ראויה לחגיגה. **והיית אך שמח**

לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה. מובא בשם הגר"א דביאר דאע"ג דאך הוא מיעוט כאן המיעוט הוא דבלייל יו"ט האחרון יש רק שמחה ואין בו מצווה אחרת. אמנם ברש"י מבואר דכל הפסוק הוא מיותר. ובע"כ הוא בא לריבוי.

והיית אך שמח לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה. ברש"י בסוגייתנו מבואר דהריבוי הוא על הלילה השמיני אבל לא על היום השמיני. עוד מבואר ברש"י בסוכה מח. דשאר הלילות לא בעי ריבויי דהלילות בכלל הימים. ועיין ברש"י בסוגייתנו ד"ה שיש משמח כנ"ל דרש"י כתב דמרבין את ליל השמיני שיש שמחה לפניו וכתב רש"י ימים ולילות וזה כתב רש"י עוד קודם לריבוי דמרבא לילה אחרון. אמנם התוס' בסוגייתנו פליגי בהא על רש"י דהריב"א סבר דגם שאר לילות בעינן לריבוי וריבוי זה הוא מהריבוי דמרבין לילה אחרון אם כן הוא הדין לשאר לילות. אלא דליל שמיני בעי ריבוי טפי. והקשו האחרונים דאם כן מנ"ל באמת דהפסוק ריבא ליל שמיני דילמא הוא ריבה רק את שאר הלילות אמנם ליל שמיני דיש בו חידוש טפי מנלן דרבי. ויל"ע בזה. והחזו"א טען דמוהיית שמח משמע לרבות כל גוונא ואך זה מיעוט וזה השאלה על מה להעמיד את המיעוט. אמנם הריבוי משמע שהוא ריבה את כל האופנים. ולא רק אופן אחד של ריבוי.

שם. עיין במהרש"א סוכה מב: על התוד"ה והשמחה שהקשה דרש"י סותר משנתו דרש"י בסוגייתנו כתב דאין חיוב שמחה בשמיני עצרת, אמנם רש"י שם כתב דלפינן מק"ו דאם יש חיוב בליל שמיני עצרת בוודאי יש חיוב ביומו. ולכאורה הוא סותר את מה שכתב בסוגייתנו.

תוד"ה או. הנה יש לעיין מהו הסברא למעט ליל שמיני הרי כיוון דשמיני רגל בפני עצמו והוא עצמו חייב בשמחה במה זה שונה מליל ראשון שהוא גם חייב בשמחה הגם שהוא מכין מערב יו"ט ליו"ט. [ואולי יש לדון דאין מניעה להכין מעיו"ט ליו"ט דכך הוא זמנו של עיו"ט להיות מכין צרכי יו"ט אמנם מיו"ט של שבעת הימים להכין ליום השמיני שהוא יום טוב אחר אפשר שדבר זה לא יתכן.]

ומוציא אני לילי יו"ט ראשון שאין שמחה לפניו וכו'. עיין שאג"א סימן סח דדן על המיעוט של לילי יו"ט ראשון שנתמעט ממה הוא נתמעט, האם הוא נתמעט דווקא משלמי שמחה. אבל שאר שמחות הוא חייב בו מדאורייתא או דנתמעט כל השמחות. והשאג"א דן דנתמעט מכל השמחות מדאורייתא אמנם מדרבנן הוא חייב בשמחה. וכמבואר ברשב"ם ובתוס' להלן קח: אמנם המנחת ברוך סע"ט ובחידושי הגר"ח על הש"ס אות סט וכן כתב החזו"א סי' קכד דלא נתמעט רק משלמי שמחה. ולא משאר שמחות וכן הביא השאג"א שם משמו דהרי"ף. וכן מוכח מהמג"א סי' תקמז ס"ד דכתב שאין נושאין נשין בליל יו"ט משום שאין מערבין שמחה בשמחה. ובשעה"צ סי' תקמ"ו סט"ו הכריע כדעת השאג"א. ובאמת יש לתמוה על הרמב"ם דהשמיט דין זה של מיעוט היום הראשון משמחה. **שם.** למעשה עולה בין לדעת רש"י בין לדעת התוס' דחיוב השמחה אינו רק בימים אלא בימים אם הלילות חוץ מלילה ראשונה. והחזו"א בס"י קכד נסתפק האם יש חיוב לאכול בשר גם ביום וגם בלילה ויש חיוב שני אכילות של בשר זבחים בכל יום או דהחיוב הוא לפי ימים דכל יום יש חיוב על אכילת בשר אלא דאפשר לקיים חיוב זה בין ביום בין בלילה.

מתיב רבא וכו' הא זימנין סגי אין דלא משכחת לה אלא שבעה וכו'. עיין מהרש"א שהקשה מדוע לא תירצה הגמ' דשמונה איתא ברוב שנים וכמו שתי' הגמ' לעיל ע: ובשו"ת חכ"צ תירץ, דהנה המשנה שם מנתה את כל האופנים, כמו שמבואר שם לולב וערבה שש, ושבע. וכן בחליל חמש ושש. ומנתה את כל צורת האופנים של ההבאה דלפעמים הוי שש ולפעמים הוי שבע משא"כ בשמחה כתבה רק שמונה ומשמע דלעולם לא משכח"ל בפחות.

חדא דשעירי הרגלים חי נאכלין וכו'. בדף כד: כתבו האחרונים דבאכילה שלא כדרך לא נתקיימה מצוות אכילה. והמנח"ח מצווה ז אות ג' הוכיח מכאן דאכילה בלא בישול הוי כדרך דאם לא כן לא נתקיימה כאן מצוות אכילה. אמנם הכריתי כתב דחי הוי שלא כדרך. והמקד"ד [בקונטרס ה', ו] משום כן כתב, דמצוות אכילת קדשים מתקיים גם באופן דלא הוי דרך אכילה. **אלא אמר רב פפא משמחו בכסות נקייה ויין ישן וכו'.** עיין להלן קט. ת"ר חייב אדם לשמוח וכו' תניא ריב"ב אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר וכו'. ומבואר שם דבזמן המקדש השמחה היא בבשר שלמים ובזמן החורבן השמחה היא בייין. ונחלקו הראשונים האם השמחה בזה"ל היא דאורייתא או דרבנן. דהתוס' במועד קטן יד: נקטו דבזה"ל השמחה היא רק דרבנן. אמנם בר"ן ובריטב"א בסוכה מב: כתבו דהא דמבואר להלן דאין שמחה אלא בבשר הוא רק למצווה מן המובחר אמנם אי"ז לעיכובא. אמנם בתוס' שם בסוגיא משמע דעכ"פ בזמן המקדש הוי עיכובא. ועיין רמב"ם פ"ו מיו"ט ה"ז ובסה"מ מצווה נד דמשמע שהשמחה כוללת לאכול שלמים ולשמוח בשאר מיני שמחה. ומשמע דשאר מיני שמחה נמי הוי דאורייתא [ועיין שאג"א סימן

סה שהאריך בזה.]. והשאג"א דן האם נאמרה מצוות שמחה בראש השנה וסבר דכן נאמר מצוות שמחה. [וממילא בזמנינו צריך לשתות רביעית יין. ולכאורה זה לשיטתו דכסות ויין נאמרו גם במקום שלא נאמר מצוות שלמי שמחה דהרי אין שלמי שמחה בר"ה.

מיתבי והיית אך שמח לאו משום שאין לו במה ישמח. ויל"ע דהרי יכול לשמוח ביין וכסות וכדר"פ ושמא לא אסיק אדעתיה עכשיו הא דרב פפא אמנם החת"ס כותב דמכיוון דאי אפשר לשמוח בעיקר השמחה דהיא שלמי שמחה אז מסברא זה נתמעט ויל"ע לפי"ז מה הדין בר"ה שאי אפשר לשמוח בהם את עיקר השמחה שזה בשלמים.

ובשר איפסיל ליה מחצות. האו"ש פ"ו מחמץ ה"א חידש דהדין דהפסח נאכל עד חצות הוא מלתא דמצוות הפסח. ולאחר חצות עבר זמן המצווה. אמנם מדיני הקרבן הקרבן נאכל כל הלילה ועיי"ש שהאריך בזה. ועיי"ש שהקשה ע"ז מסוגייתנו דמבואר דהבשר מהלכות הקרבן אינו נאכל אלא עד חצות דאם לא כן לא שייך לומר דבשר איפסיל ליה מחצות. עיי"ש.

רד"ה אשר תזבח. מבואר בדברי רש"י דזמן הקרבת חגיגת י"ד היא לאחר חצות כך דייק מדבריו המל"מ פ"ו מכלי המקדש. ועיין ברא"ש פ"י סכ"ה דהביא שיטת הר"י מאורליינש שבחל י"ד בשבת הביאו החגיגת יד' בע"ש ונאכל לשני ימים ולילה אחד עיי"ש מה שהקשה עליהם.

תוד"ה לימד. הגרי"ז דן מהו הטעם שמותר פסח שקרב שלמים נאכל ליום ולילה. האם הביאור הוא דהוא קרבן פסח ורק דחייל בו דין הקרבה של שלמים אמנם מהותו היא קרבן פסח. או דלמא דהוי הלכה חדשה דשלמים שהם מותר הם נאכלים ליום ולילה. והביא מהתו"כ דמבואר דנאכלים ליום ולילה כתחילת הקדשו. ולפי"ז דן דלראב"ע דפסח נאכל עד חצות אז גם השלמים שבאים מכח הפסח יאכלו עד חצות.

מתני' ואם ראויים הן ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. ועיין ברש"י דכתב דפליגי אם טעה בדבר מצווה ועשה מצווה, האם חייב או פטור. והנה בדין זה של טעה בדבר מצווה ועשה מצווה. יל"ע מדוע שיהא פטור מה אכפ"ל דטעותו היא בדבר מצווה. ועיין בשבת קלז. דמבואר שם שר"י יליף סברתו מחטאת דע"ז דשם הרי אינו טועה בדבר מצווה אלא הוא טועה סתם ודומיא דהכי מחייבים בשאר חטאות דשאר חטאות הוקשו לחטאת ע"ז. וכמו דשם לא איירי בטעה בדבר מצווה משם ילפינן לשאר חטאות דטעה בדבר מצווה אינו מחויב חטאת. ור"א סובר דילפינן מחטאת דע"ז דכמו שם חייב משום שהוא טעה והיה שוגג ה"נ הוא חייב בשאר חטאות כשטעה והיה שוגג. [וכנראה סברתו היא דטעה בדבר מצווה אינו סיבה לעשות דומיא דאין הבדל בין טעות בדבר מצווה לשאר טעיות וכמו דלא ילפינן דכמו ששם הוא טעות בע"ז אף בשאר מקומות בעינן טעות בע"ז משום דאין זה מחלק.]. והנה עיין להלן עב: דמבואר שם דטעה בדבר מצווה אי"ז פטור דווקא מחטאת, אלא ילפינן דהוא פטור מתשלומי תרומה נמי. ועיין בסוכה מב. דהטועה בדבר מצווה פטור מתשלומי תרומה. ויל"ע דאם זהו ילפותא מחטאת ואי"ז מילתא דסברא מנליה לפטור בשאר מקומות שאין את הילפותא הזו.

ועיין באחיצור. ח"ג ספ"ג אות ב' דכתב, דילפינן מע"ז דהטועה בדבר מצווה פטור משום דאי"ז שוגג אלא קרוב לאונס. ואם כדבריו מובן דזהו גילוי שטועה בדבר מצווה חשיב קרוב לאונס. וכנראה הביאור הוא דבשאר הדברים מוטל על האדם לסלק את הטיירא מעליו ואם לא סילק הוא שוגג ולא אונס אמנם בדבר מצווה נתגלה דאין האדם מחויב לסלק הטיירא מעליו ומותר לו להיות טרוד בזה וממילא אם מתוך טרודו שגג וטעה הרי הוא אונס ולא שוגג. ואם זהו גילוי אם כן הוא הדין לשאר הדברים כן. והנה כדבריו יש להביא ראיה. מסוף דברי המשנה שמבואר בהם דאם משכו הבעלים ידיהם הוא פטור ומבואר ברש"י דהוא משום שהוא אונס אם כן זהו גישמעק שגם הרישא הפטור הוא מלתא דאונס. ועוד בסברא נראה נמי דיש מקור לדבריו. דהרי מבואר בגמ' דהפטור לר"י הוא רק כשזמנו בהול. והפטור הוא רק בטועה ולא בעוקר ועוד סברות שמחזקות את האונס וזהו משום שבעינן שבאמת היה טרוד מאד במצווה ומשום כן טעה. והנה אע"פ שסברא זו תיתכן בדברי הגמ' אמנם עדיין צ"ע המ"ד דבעינן שעשה מצווה דלפי"ז מהני רק מה שטעה בדבר מצווה אמנם מדוע בעינן שיעשה למעשה מצווה ומה סברא זו היא אם יסוד הפטור הוא קרוב לאונס. **ואפשר דיסוד הפטור הוא,** דומיא דההלכה דהעוסק במצווה פטור מן המצווה וכאן הפטור הוא שהתירו לו להיות טרוד ותמיד הרי הוא מחויב לסלק הטיירא והתירו לו הטיירא ומשום כן הוא אונס כיוון דמותר לו להיות טרוד משום שהוא עוסק במצווה וזה ילפינן מחטאת דע"ז אמנם אם אינו עוסק במצווה ואינו מקיים מצווה אחרת אז אין לו התר זה. ויל"ע בזה.

רש"י ד"ה ר' אליעזר מחייב חטאת וכו' אף על פי שטעה בדבר מצווה. ומבואר מדברי רש"י דר"א פליג וסובר דטעה בדבר מצווה אינו סיבה לפטור. והקשה המהרש"א על רש"י דמנ"ל דבהא פליג דילמא ר"א לשיטתו דסובר דשוחט אחרים לשם פסח הוא פסול ולא עשה כלל מצווה אמנם אפשר דביסוד הסברא מודה לר"י ומנליה לרש"י לאפוש פלוגתא. עיין שם מה שתי. **רש"י ד"ה תאמר בפסח שאין לו קצבה.** ומבואר ברש"י דבפסח הוא טרוד גם בזבחים של אחרים שאם הוא רואה פסח בעזרה שאין לו מתעסקים הרי הוא שוחט אותו עבור בעליו. והנה יל"ע דהרי לעיל ז: מבואר דשחיטת הפסח צריכה שליחות וכן מבואר בסוגיא בקידושין מא: אמנם באמת הרמב"ם השמיט דין זה. והנה לדעת הסוברים דפסח צריך שליחות יל"ע האם זהו למצווה בעלמא או דהוא מעכב והמנח"ח מצוה ה' אות כב. הסתפק בזה. ומדברי רש"י כאן לכאורה ניתן להביא ראיה דהוי מצווה בעלמא אמנם אי"ז מעכב.

שמעת מינה עקירה בטעות הוי עקירה. ועיין תוס' דהביא דזה מחלוקת במנחות. והנה מבואר כאן דאע"ג דלהדיא שחט שלא לשמה מכל מקום אם הוי טעות לא חייל העקירה. ונשחט לשם הזבח שהיה קדוש אליו ומבואר דסתמא לשמה אי"ז אומדנא אלא דזה הלכה שכך מתפרשת שחיטת הקרבן כפי קדושתו אלא אם כן יש עקירה להדיא שעוקרת את המעשה מלהתפרש כפי קדושת הקרבן אלא מפרשו כפי כוונת העושה. אמנם זהו רק במקום שלהדיא קובע שהוא מפרש את המעשה שלא כפי קדושת הקרבן דהוי עקירה אמנם אם זהו בטעות כן ולא נתכוון לעקור נחלקו מ"ד האם הוי עקירה כיוון דעכ"פ לא שחט כפי קדושת הקרבן או דלמא לא הוי עקירה כיוון דלא חשב להדיא שהוא שוחט שלא כפי קדושת הקרבן ולא עקרב מקדושת הקרבן לפרש את המעשה.

ואי בעוקר מה לי ראוין מה לי שאינן ראויין. עיין מהרש"א שכתב דגם בעוקר איירי שהוא טועה, דאם לא כן הרי אינו שוגג ואינו חייב חטאת. ואם מבואר במתני' דהוא חייב חטאת בהכרח דאיירי דהוא טועה ולא מזיד. אמנם צ"ל, דלגבי טעה בדבר מצווה דנים כאן. ולגבי טעה בדבר מצווה, אינו נחשב טועה אלא כשהיה סבור שהזבח עצמו הוא הפסח וטעה בזבחים. וכמו בתינוקות להלן דנתבלבל בין התינוקות. אמנם כאן יתכן דהטעות שלו היה דגם אם משנה

את השחיטה לשם זבח זה מותר והוא כשר ובכזה טעות אינו נחשב טועה בדבר מצווה משום שהיא לו ללמוד. אמנם שוגג הוא עדיין נחשב.

תנן א"ר אליעזר מה אם פסח וכו'. שאלת הגמ' צ"ב ונראה בפשוטו דהכי פירושו דמהו הק"ו של ר"א דבשלמא אם היינו אומרים דהכל איירי בטועה אז מובנת השאלה דזהו גופא שאלת ר"א, דהנה מהו סברת ר"י ומדוע הוא פוטר בפסח שלא לשמה. לכאורה המכוון הוא דאע"ג דהוא טועה בדבר מצווה אבל לא עשה מצווה כיוון דפסח שלא לשמה פסול. וע"ז הקשה ר"א. דהמהיכי תיתי דבעי דיעשה מצווה הרי מכל מקום היה טרוד במצווה שהיא עצמה דוחה שבת. משא"כ היכן דהיה עסוק בשאר זבחים וחשב שהם פסוק היה טרוד במצווה שאין לה כח דחייה של שבת והדברים ק"ו. אמנם אם הרישא איירי בעוקר אם כן הטעם שהוא לא דוחה אי"ו משום שלא קיים מצווה אלא דנתכוון לעקור אי"ו כלל עוסק בדבר מצווה ומהו הק"ו.

לר"א לא שני ליה. ולפי המדובר לעיל המכוון הוא דר"א סובר דגם עוקר נחשב טעה בדבר מצווה וכמבואר לעיל מהמהרש"א דגם עוקר איירי בטועה אלא דאינו טועה בזבח אלא טועה בדין. ובאמת דכן מבואר מדברי התוס' ד"ה לדידך. אמנם עיין בהגהות ראמ"ה דביאר דר"א סובר דהרישא נמי איירי בטועה ור"א סובר דעקירה בטעות נמי הוי עקירה. [וזהו חידוש דהרי הגמ' במנחות לא הביאה דזה מחלוקת תנאים.]

לר"י דשני ליה לישני ליה. עיין מהרש"ל שהקשה, דמנ"ל דר"י סובר דיש חילוק בין עוקר לטועה. דלמא ליכא חילוק. בין עוקר לבין טועה. והטעם דהרישא איירי בעוקר הוא משום דאם לא כן היה כשר משום שעקירה בטעות לא הוי עקירה. אבל לא משום שלענין טועה בדבר מצווה שאני לאן בין עוקר לבין טועה. וכן"ל גם ר' יהושע מסכים דבלא עשה מצווה גם נחשב טועה בדבר מצווה. עיין במהרש"א ובנימוקי הגרי"ב ובהגהות ראמ"ה. במה שתי' בזה.

ותנן ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. עיין ברש"י דחייב משום דטעה בדבר מצווה ולא עשה מצווה. והקשה השאג"א סנ"ב מכאן על הרמ"א יור"ד. רסב סעיף א' שפוסק דאם מל בתוך שמונה וביום יצא ואין צריך להטות דם ברית כמו מי שמל בלילה. והקשה דאם כן גם אם מל את של אחר השבת בשבת הרי הוא עשה מצווה דהרי אינו זקוק יותר להטפת דם ברית. ועיין בצל"ח ועיין בגר"ח סעטנסיל. אות ט"ו מה שכתב בזה. ועיין בבית הלוי ח"א סמ"ז אות ב' מש"כ בזה.

א"ר אמי הב"ע כגון שקדם ומל את של ע"ש בשבת וכו'. עיין רמב"ם פ"ב משגגות ה"ח. וצ"ע דלא פירש שהפטור הוא דווקא במל את של ע"ש קודם. ועיי"ש בהי"ג. וצ"ע כנ"ל דלא פירש דהפטור הוא דווקא בהקריב קודם. ועיי"ש בה"ח בלח"מ שעמד בזה. ועיין במאירי בסוגיין מה שביאר בזה. ועדיין צ"ע.

ותסברא מה התם דלא עביד מצווה פטר ר"י וכו'. לפמש"כ רש"י ד"ה על מה. לבאר את הס"ד אינו מובן קושיית הגמ' ותסברא.

אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל את של שבת בע"ש. עיין ברא"ש בשבת פ"ט ס"ה. שהביא בשם הר"ש שהוכיח מכאן דקטן שנימול בתוך ח' אינו צריך הטפת דם ברית. שהרי מפורש שאם מל את של שבת בע"ש. יותר לא ניתנה שבת לידחות אצל מילת השבת, ואם בעי הטפת דם ברית אם כן שהטפת דם ברית תדחה שבת. והש"ך יו"ד סי' רס"ב סעיף ב' דוחה שאפשר שמצוות הטפת דם ברית אינה דוחה שבת. [ומבואר כאן דשורש מחלוקת הר"ש והש"ך היא בגדר מצוות הטפת דם ברית מה היא ודו"ק בזה.] ולדינא הש"ך הכריע דבנימול בתוך ח' צריך הטפת דם ברית.

תוד"ה לרבי. ועוד דלא דמי לתינוקות. מבואר בדברי התוס' דלדעת ר"י טועה בדבר מצווה נחשב או כשעשה מצווה או כשניתנה שבת לידחות אצל אותו פסח אפילו בלא עשה מצווה.

תוד"ה לדידך. מה שכתבו התוס' בסו"ד דמ"מ יש לחלק דרישא תרתי לגריעותא וכו'. דבריהם צ"ב, ועיין בזה.

אמרי דבי רבי ינאי וכו'. מבואר בדברי רש"י דלרבי מאיר חשיב טועה בדבר מצווה כל שנתכוון למצווה וניתנה שבת לידחות אצלו אמנם בדעת ר"י בעינן כמה תנאים ובראשם שיעשה מצווה ושתדחה שבת אצלו. וגם באופן שעשה מצווה ישנם כמה הגבלות א. שאין לזה קצבה. ב. שנתכוון להתר. ג. שיהא טועה ולא עוקר. ובעז"ה בע"ב נראה דיש עוד תנאי שיהא זמנו בהול.

ור"י אמר יבמתו נדה בעל פטור. צ"ע דכה"ג דומה למל את של שבת בע"ש. דאפי' ר"מ מודה דחייב משום שלא ניתנה שבת לידחות אצלו וכן בסמוך דר"י מי ששכח והוציא את לולבו לרה"ר ביו"ט הראשון שחל בשבת. וכן בהא דפוטרים כהן חלל שאכל תרומה.. ועיין בחזו"א סי' קכ"ד שיישב. דהא דבעינן שיהא שבת ניתן לידחות אצלו הוא דווקא בתינוקות שאם מל את של שבת בע"ש אם כן לא רמיא עליה שום מצווה ואינו נחשב טועה בדבר מצווה. ולא היה לו לטעות. אבל אם שכח שהיום שבת חשיב טועה בדבר מצווה. כיוון דרמיא מצווה עליה ומשום המצווה שכח שהיום הוא שבת חשיב טועה בדבר מצווה וכנ"ל לגבי יבמתו נדה שהוא סובר שהוא מותר בה וכן סובר שמותר להוציא את לולבו וכן כהן חלל שסובר שאינו חלל חשיב שטועה בדבר מצווה והוא פטור.

ור"י מ"ש יבמתו דקעביד מצווה אשתו נמי קא עביד מצווה וכו'. עיין תוד"ה באשתו דכתב ר"י דהקושיא היא לל"ב דטעה בדבר מצווה פטור אפילו בלא עשה מצווה. והגמ' מתרצת דאיירי בסמוך לווסתה דגם לפי מחשבתו ליכא מצווה. ובמסקנא משני דחייב משום דלא בזז מינה והוה ליה לשילוח. ובפשוטו לפי"ז לא צריך לאוקמה באשתו מעוברת. וכן כתב הכס"מ פ"ב משגגות ה"ח בדעת הרמב"ם. וע"ע ברא"ש בנדה פ"א ס"ד. ועיין ברש"י ד"ה ואשתו דמשמע דגם למסקנא איירי במעוברת. ועיין היטב בדברי התוס' יבמות ב. ד"ה ואחות. דמשמע דהגמ' פריך נמי לל"ק. והגמ' סוברת דאפילו בנדה קיים מצוות פו"ר. עיי"ש היטב. וע"ש ברע"א שהקשה דהגמ' פריך דהא איכא שמחת עונה ובנדה פשיטא דליכא מצוות עונה. ועיין בלח"מ פ"ב משגגות ה"ח דאיכא מצוות עונה גם בנדה ודלא כרע"א. וצ"ב מדוע התוס' כאן לא ביאר כדברי התוס' ביבמות ועיין בזה.

והאמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצווה. עיין באחיעזר ח"ג ספ"ג דדן אי במצווה דרבנן יש פטור של טועה בדבר מצווה או לא. ועיי"ש שדן להביא ראיה מסוגייתנו.

בעא מיניה רבא מר"נ חולין לשם פסח מה לי וכו' פוטר היה ר"מ אפילו חולין לשם פסח. ומבואר בהמשך הדטעם דרבי מאיר סובר דפטור או באיחלופי מיחלף או במיטרד טריד כל זמן שניתה לידחות אצלו. והנה יש לעיין בטעם דאיחלופי מיחלף, האם יסודו הוא דמשום האחלופי לבדה הוא נחשב טועה בדבר מצווה או דלמא דווקא בצירוף מה שהוא טרוד בפסח. אפילו שאינו טרוד בחולין. והנה בגדר איחלופי עיין בפ"ח דדווקא במחליף בדבר הראוי.

ואלא כרבי יהושע דתרומה. עיין ברמב"ם פ"י מתרומות ה"ב דפוסק דאם אכל תרומה ונודע לו שהוא חלל שאינו משלם אלא קרן. ואם היתה תרומת חמץ בע"פ פטור מלשלם משום שזמנו בהול. ועיי"ש בכס"מ שביאר דשני התי' בגמ' לא פליגי אלא שזמנה בהול פטור לגמרי. ובאין זמנה בהול עכ"פ פטור מהחומש. ויש להקשות על דברי הרמב"ם דבפשוטו מבואר בסוגייתנו דגדר הפטור של זמנו בהול הוא משום שהוא טרוד בדבר מצווה. ויל"ע דאם כן מדוע שיהא פטור מהקרן דמהחומש אפשר שיהא פטור אמנם מה מפקיע ממנו שם מזיק.

א"ל שאני תרומה דאיכרי עבודה וכו'. עיי"ש ברישא דמתניתין בתרומות פ"ח מ"א דאיירי שם לגבי אישה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעלך. דר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר. ועיי"ש ברע"א במשניות שתמה. דמדוע פוטר ר"י הרי לא שייך שם שינוי של חלל שעבד עבודתו כשרה. ובתפא"י שם כתב שטעם הפטור ברישא הוא משום שזה אונס גמור. אך הביא שרע"א הקשה לו דאם כן מאי טעמא דר"א דמחייב ודוחק לומר דבהכי פליגי.

ועבודה רחמנא אכשר דתנן היה עומד ומקריב וכו'. הרמב"ם פ"ו מביאת מקדש ה"י פוסק, דאפילו אם עבד לאחר שנודע שהוא חלל עבודתו כשרה. ועיין בקידושין סו: שנחלקו אמוראים מהיכן ילפינן להכשר האם מקרא דברך ה' חילו. כדאיתא בסוגיין או מקרא דוהיתה לו ולזרעו אחרי בן זרע כשר בין זרע פסול. והנה הערוך לנר דן האם דין זה דכהן שנודע לו שהוא חלל עבודתו כשרה. הוא הכשר דווקא לעבודה או גם לשאר העשיות של כהונה ונפק"מ לראיית נגעים. ועיין מכות יא: דיש מחלוקת בכהן שנודע לו שהוא בן גרושה וחלוצה. אי מתה הכהונה והרוצחים יכולים לצאת מהעיר מקלט. כמו במת הכה"ג או דבטלה הכהונה. והנה לדעת הרמב"ם דאפילו לאחר שנודע לו עבודתו כשרה מדוע חשיב שמתה הכהונה. והשעה"מ פ"ו מביאת מקדש ה"י ובמנח"ח מצווה ר"פ אות לה' הקשו דלפי הרמב"ם יפטר הכא מתשלומי תרומה אפילו לאחר שנודע לו שהוא חלל.

למסקנת סוגיין. האחרונים התחבטו בדעת הרמב"ם אי פוטר בטעה בדבר מצווה אף בשלא עשה מצווה או דווקא בשעשה מצווה. עיין בלשון הרמב"ם פ"ב משגגות ה"ח. דמשמע דהפטור הוא משום שעשה מצווה. ועיין שם בהט"ז, ועיי"ש בה"ח דהבא על אשתו נדה חייב משום שלא שאלה. ויל"ע תיפו"ל דחייב משום שלא עשה מצווה. ועיי"ש בלח"מ. ועיין עוד ברמב"ם פ"י מתרומות ה"ב. ופ"ב משגגות ה"י.

שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקן. עיין מהרש"א שהקשה מ"ט לא פריך ארישא שחטו שלא לשמו חייב מה תיקן. עיי"ש מה שתירץ דלענין פסח דעקרו מפסח ועשאו שלמים יש בו תיקון שלא יתחייב בו משום נותר לאחר יום וליהלא אלא לאחר שני ימים. אמנם אפשר דהשאלה היתה על שלא לאוכליו משום שבזה עסקו וכך היה המעשה ואין זה סתמא דגמ' דהקשתה.

תיקן אם עלו לא ירדו. הקה"י נסתפק האם הקטרת פסולין חשיב עבודה ונפק"מ לענין איסור דלא תשחט על חמץ דילפינן לעיל דנאמר גם על הקטרה.

תיקן בדוקין שבעין ואלויבא דר"ע. עיין רמב"ם פ"ב משגגות ה"י דלא כתב דדווקא בדוקין שבעין. ועיי"ש בלח"מ. ועיין ברש"י ד"ה ואלויבא דר"ע. ועיין בזבחים לה: בתוס' שם דמבואר דה"ה בשאר מומין שאינם מחוסרי אבר. וה"ה במומין דרבנן.

שמוציאו מידי אבר מן החי. עיין ברש"י שפירש דהיינו לבני נח שאם אכלו אינו נהרג ועיין פי' ר"ח דנפק"מ גם לישראל דכאבר חייב על כזית בצירוף גידין ועצמות. ונבילה אינו חייב אלא על כזית בשר. ועיין ברמב"ם פ"ט ממלכים ה"א. דבן נח אינו נהרג על אבר מן החי של עוף ועיי"ש בראב"ד שהשיג על זה ועיי"ש בכס"מ וברדב"ז. והקשו האחרונים דבחולין מ: מוקמינן להך ברייתא דהשוחט חטאת בשבת בחטאת העוף. ויל"ע דלדעת הרמב"ם ליכא נפק"מ לגבי בן נח. ולפי מה שכתב שם הכס"מ שפיר. או דהרמב"ם יפרש כפי' הר"ח.

תוד"ה לדברי. מיהו אכתי קשה לר"י וכו'. עיין מהרש"א שהקשה דכמו"כ ילה"ק על ר' אבהו. ועיין קרני ראם. תוד"ה שחטו. וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבינן ליה כאנוס. אמנם מרש"י במתני' ד"ה שחטו וד"ה פטור משמע דבאמת פטור משום שהוא אנוס. ויל"ע מדוע התוס' לא סברו כן. בא"ד ות' ר"י דכ"ז מדברי ר"מ. היינו דאתיא כר"מ דפוטרי אפילו בלא עשה מצווה. ולפי"ז צ"ע על הרמב"ם פ"י משגגות ה"י דפוסק כמתני' אע"ג דפוסק דלא כר"מ.

רד"ה שניתק. מבואר דההלל"מ הוא דמותר אשם דמיו נופלים לנדבה. וממדרשו של יהוידע ידעינן שדינא ליקרב עולה. ועין בחי' הגרי"ז פ"ה מפסוה"מ ה"ח שהאריך. ועיין בגר"א שקלים סוף פרק ו' שפליג וכתב דבההל"מ נאמר שהמותר קרב עולה. ויהוידע חידש שהעורות לכהנים כעולת יחיד ולא למזבח. וכן מבואר בפ' הראב"ד בפ' לספרא. רד"ה בדמיו אין עיין רש"ש.